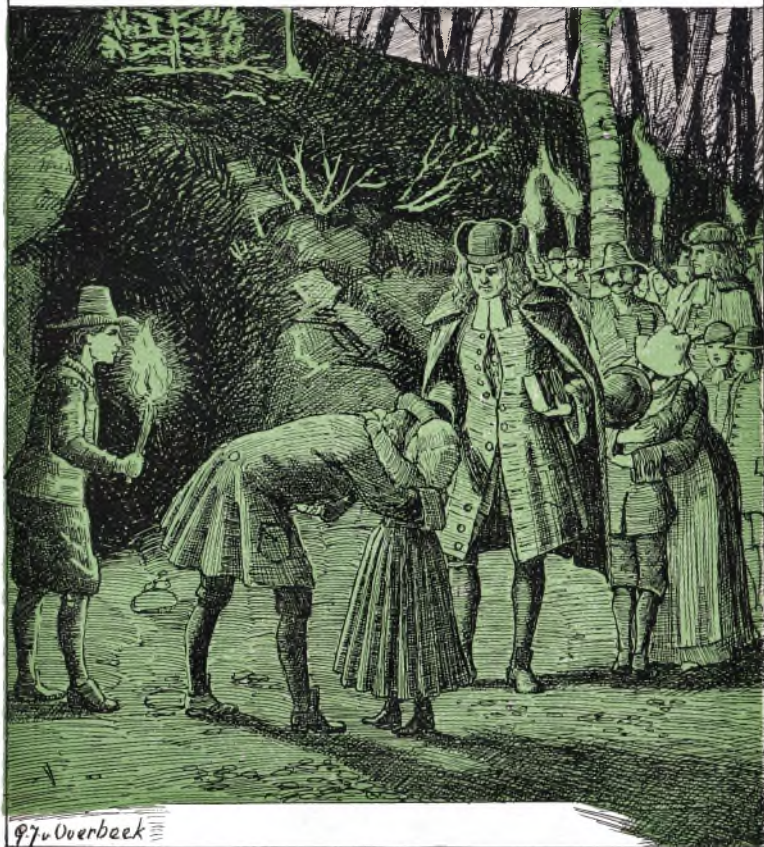

KERSTMIS OF DE VLUCHT: DER HUGENOOTEN

door
F. BUNGENER

ROTTERDAM
J. M. BREDÉE'S BOEKHANDEL- EN UITGEVERS-MU.

KERSTMIS

OF DE VLUCHT DER HUGENOTEN

NAAR HET FRANSCH VAN

F. BUNGENER

DOOR

J. P. HASEBROEK

VIJFDE DRUK

AMSTERDAM - J. M. BREDÉE'S BOEKHANDEL EN UITGEVERS-MIJ.

N.V. DRUKKERIJ V/H KOCH & KNUTTEL — GOUDA

I.

EEN BANGE TOCHT.

„Vader!...”

„Wat?”

„Naderen wij?”

„God weet het.”

En zij gingen verder, of veeleer, zij sleepten zich voort. Een oogenblik later:

„Vader!...”

„Wat?”

„Het is dat...”

„Het is, dat gij niet meer gaan kunt. Ik zie het wel.”

„Gij ook niet, vader.”

„Indien ik u althans maar dragen kon!... Maar neen, dat is onmogelijk.”

„Och vader, ik denk er niet aan.”

„Kom, goeden moed! Nog een uur, een half uur misschien.... En....”

„En we zijn gered!.... Ja, laat ons gaan... laat ons gaan...”

Maar zijn knieën waggelden, en bij iederen voetstap struikelde hij over de steenen of over de wortels; want het voetpad was smal, het bosch dicht begroeid, en de nacht donker.

Dit bosch was hetzelfde, waarvan men nog eenige overblijfselen kan zien op twee mijlen afstands van Genève, tusschen Coppet, dat toen aan Bern, en Versoix, dat in dien tijd aan Frankrijk behoorde, want het was in het jaar 1705.

Die reizigers, een vader en een zoon, waren twee Hugenoten, vluchtende uit Frankrijk. Zij verlieten om huns geloofs wil vaderland en have. De vader had moedig weêrstand geboden, zoowel aan de pogingen tot verleiding, als aan de bedreigingen, hem gedaan. De zoon, nauwlijks twaalf jaren oud, was reeds een man ten opzichte van zijn kennis, hoeveel het bezit des Evangelies waard is, zoowel ten aanzien zijner bereidwilligheid om liever het ergste te lijden, dan om daaraan ontrouw te worden.

Gij weet niet, kinderen, in onze eeuw, en in onze nu in vrede levende gemeente, wat toen een kind kon zijn. Het Evangelie, dat gij nu in volle gerustheid kunt belijden, waarbij gij maar al te vaak vergeet, wat het is en wat het geeft, gij weet niet, wat het was, het gedurig te moeten verdedigen, gedurig in gevaar te zijn om het te verliezen, gedurig menschen te zien, die er voor leden en stierven. In die school, gelooft mij vrij, leert men spoedig en veel.

Daarom, als ik mij afvraag, wat gij zijn en wat gij doen zoudt, als die treurige dagen wederkeerden, — ik behoor niet tot hen, die daarbij het hoofd schudden: „Onze kinderen, helaas, men zou er spoedig mee afgedaan hebben!...” Neen. Ik wil hopen: wat toenmaals de kinderen waren, gij zoudt het nu zijn; wat zij toen deden, gij zoudt het nu doen. God, die hen ondersteunde, zou ook u ondersteunen, en de vervolging zou u leeren, zooals zij het toenmaals hun deed: Dat men Gode meer gehoorzaam zijn moet, dan den menschen.

Dat ten minste hun geschiedenis u deze les leere,
— en dit is het, wat mij bewogen heeft, deze blad-
zijden voor u te schrijven.

II.

AAN DE GRENZEN.

Vader en zoon waren dus vertrokken, om elders, in
vrijheid, naar hun geweten God te kunnen dienen.

Het zou te uitvoerig zijn, u alles te verhalen, wat
zij op reis hadden geleden. Zij kwamen van meer
dan honderd uren ver. Bij dag zich verbergende, des
nachts voortreizende, en dat meestal op goed geluk af,
twintig malen achtereen verdwaald, twintig malen op
het punt om te worden gevangen genomen, hadden zij
ruim een maand aan die reis besteed. Behalve al de
doorgestane angsten en vermoeienissen, hadden zij
meermalen ook honger moeten lijden. Zij hadden
eenig geld, maar zij durfden niets koopen, en de dorre
streken — het was December — leverden hun ter
nauwernood eenige vergeten vruchten op.

Zij waren nu — o wat bange dagen! — het Jura-
gebergte overgetrokken. Soldaten bewaakten al de toe-
gangen, en doorzochten alle begaanbare voetpaden.
Hoeveel vluchtelingen waren daar gevangen genomen!
Hoevelen — dat eischte de wet — zoo het mannen
waren, werden opgezonden naar de galeien, en zoo het
vrouwen waren, werden opgesloten in kloosters, en
allen — nog eens dat eischte de wet — voor hun
gansche leven! Zij hadden zich dus moeten getroosten
om alleen door de bosschen, door de bergkloven, of

over de steilste steilten te gaan. Welk een oogenblik dus was het voor hen, toen zij opeens van een hoogen bergtop de groote vallei, het blauwe meer, en, daar ginds aan de rechterhand, op haar twee bergen gezeteld, de stad van het Evangelie zagen, het Sion van het Fransche Protestantisme, het toevluchtsoord, de haven der behoudenis, Genève! „Op de knieën, mijn kind! op de knieën!” had de vader uitgeroepen; maar bij dien kreet, dien hij niet had kunnen weêrhouden, had hij zich een der aandoenlijke voorvallen herinnerd, waarvan die plek de schouwplaats was geweest. Een vluchteling bereikt den bergtop, ontdekt Genève, vergeet alles, en heft met luider stem een lied aan: God heb ik lief, want die getrouwe Heer*), en hij heeft nog geen vier woorden gezongen, of eenige soldaten snellen op het hooren van die luidklinkende stem toe, grijpen hem, slaan hem in boeien en voeren hem weg.

„Nee, kind, neen! . . .” roept plotseling de vader uit, en, terwijl hij hem achter de rotsen met zich mee trekt, was het hem, als hoorde hij reeds de voetstappen der soldaten, die opnieuw een onvoorzichtige hadden verrast! . . .

Het toevluchtsoord was dus nabij, maar de angst ook des te grooter. De onwankelbare moed bezwijkt ten laatste, bij het doorstaan van zulke gevaren, waarin de moed niets vermag, waarbij de vrees altijd voortduurt, waarin elk oogenblik al het gewonnene opeens kan doen verloren gaan. Menigmaal had het kind, dat meer vertrouwen bezat dan de vader, dezen moeten ondersteunen en bemoedigen.

„Vader,” zei hij hem, „houdt God niet meer de wacht over de Zijnen?”

*) Ps. CXVI : 1.

„Kind,” antwoordde de vader, „Zijn wegen zijn hooger dan onze wegen. Was ik alleen, het zou mij lichter vallen te zeggen: Uw wil geschiedel Maar gij... gij... als gij in hun handen vielt!... Hij hield ook wacht, onze God, over... gij weet wie.... En toch...”

Vader eindigde den volzin niet; we zullen later zien, op welke herinneringen die droeve woorden zinspeelden. De zoon liet die moeilijke oogenblikken voorbijgaan; daarna, langzamerhand, kwam hij weêr op zijn vertroostende voorstelling terug en eindigde altijd met er ook zijn vader toe terug te brengen. De vermoeienis, gij hebt het gezien, kon zijn lichaamskracht verbreken; de moedeloosheid drong nooit tot zijn binnenste door.

Zij hadden dus in de laatste dagen hun behoedzaamheid verdubbeld. Hadden zij naar den weg kunnen vragen, ze zouden reeds den vorigen nacht Genève hebben bereikt. Maar zij waren nog eens weêr verdwaald geraakt. Zelfs op dit oogenblik meenden zij op weg naar Genève te zijn, en we hebben het gezien, zij waren wel twee mijlen te veel links, terwijl ze verder van de stad afraakten, in plaats van haar naderbij te komen.

Ze begonnen dit nu zelf te vermoeden; maar wat te doen? Het kind was evenmin in staat om terug te keeren, als voort te gaan, en de vader even weinig als hij. Nog weêr een nacht verloren!... Men moest den dag afwachten, en dan pogen te zien, waar men is, en daarna den volgenden nacht te baat nemen, om zich weêr op weg te begeven. Zij hielden nu stand, en zooals reeds verscheiden malen: een hoop bladeren tot peluw, een groote mantel tot deken — zie, daar wat welhaast hun eenig armelijk nachtleger uitmaakte. Indien ik de schilderij nog donkerder wilde

maken, zou ik zeggen, dat de aarde met sneeuw bedekt was, en dat een ijskoude wind om hen blies. Maar neen. Ditmaal had men bij den uitgang des jaars zacht weer, en onze twee vluchtelingen hadden reeds meermalen God gedankt, dat Hij hen althans voor de strengheid van een bar seizoen bewaarde.

Een weinig beschutting evenwel mochten ze wel hebben, en daarom hadden zij hun leger tegen een rots aan gespreid, wel eenigszins verwonderd, dat ze daar dien steenklomp in een bosch, temidden van een vlakke, ontmoetten. Nadat zij zich reeds neergelegd hadden, stond de vader op om de rots rond te gaan, en, bij het licht der sterren, dat dwars door eenige minder dichte takken heenstraalde, herkende hij een van de granietblokken, die de vroegere natuurromwentelingen op onze aardbol in sommige streken hebben ter neêr geworpen. Half onder de aarde begraven, op den buik liggende als een reusachtig dier, met donkerkleurig mos overdekt, had dat blok iets geheimzinnigs en schrikwekkends. Op zijn ronden rug...

Maar waartoe dient het, kinderen, u dit rotsblok te beschrijven? gaat het zien. Zooals het toen was, zult gij het nu weêrvinden. Wat zijn voor zulk een klomp de jaren, de eeuwen? Alleen, rondom hem heeft het bosch plaats moeten maken voor het open veld, en zelfs op de helderste dagen, en bij het volle licht der zon, ziet hij er treurig uit. Men zou zeggen, dat de rots over haar oude eiken treurt, treurt om hun vochtige schaduw, hun geheimzinnig donker, hun plechtig gedruisch, als het waait, en hun indrukwekkend zwijgen, als de nachten stil zijn. Haar naam — Pierre-à-Pény — heeft zij behouden, en de vlakke heet les Pénys.

In plaats van de wandeling in het rond voort

te zetten, klom de vluchteling op den bergtop. Of-schoon de boomen veel hooger waren, — dacht hij, zal ik misschien, iets kunnen zien. Maar hij zag niets. Rondom zich het bosch, ondoordringbaar voor het oog, boven zich de sterren.

De sterren zijn onze vrienden. Men vindt er in de eenzaamheid zijn lust in tot haar te spreken; men hoort vooral haarzelve gaarne de heerlijkheid Gods verkondigen. Hoevele malen hadden vader en zoon, gedurende hun sombere nachten, hun harten versterkt met naar die altijd hartverheffende stem van Boven te luisteren.

Hij zette zich neer.

„Vader, waar zijt gij?”

„Slaapt gij niet?”

„Nee, ik ben bezig te klimmen.”

„Hebt gij den mantel?”

„Ja.”

„Welaan! kom. In de rots is hier een opening als een bedstede. Wij zullen het er droog hebben, en nog beter beveiligd zijn.”

Hij klom naar boven, legde zich neer en, bijna onmiddellijk daarop, oprijzende:

„Vader, wij hebben vergeten”

„God te bidden Ik dacht er aan ik maakte mij gereed om te gaan bidden”

„Zonder mij?”

„Ja, maar voor u . . . , maar voor”

Hij zuchtte.

„Geloofst gij niet, hernam de zoon, dat wij te Genève eenige tijding van hen kunnen ontvangen?”

„Tijding van hen? Het zou een wonder zijn. Uit die gevangenen, uit die kloosters hoort men niets. Een mijner vrienden heeft vier jaar in zorg geleefd, wyl hij niet wist, of zijn vrouw dood of levend was.

En het was in dezelfde stad, te Valence, en hij woonde maar eenige schreden van het klooster, waarheen hij haar had zien wegvoeren....”

„En op zekeren dag, gij hebt het mij verhaald, zag hij haar door de traliën van een venster en riep haar toe: „Geef niet toe!”

„En ik hoop wel, kind, dat God mij geven zal om niet minder te doen. Maar het zou niet noodig zijn. Ik ken haar, uw moeder. Ik weet, dat zij standvastig blijven zal, en al bleef ik tien jaar, twintig jaar, zonder iets van haar te hooren, ik zou er ten einde toe vast op gaan, dat zij voor ons bidt, en met ons lijdt. Maar uw zuster.... uw zuster.... een kind....”

„Een kind.... Negen jaar....”

De vader lachte droevig.

„Gij meent, dat men op zijn negende jaar geen kind meer is?.... Gij waart het niet, het is waar. Gij zoudt u liever in stukken hebben laten houwen, dan te zwichten. Maar zij....”

„Zij? Ik zie haar nog, op den dag, dat de heer Bossuet ons liet halen, haar en mij. Dien dag was ik bedeesd. Maar ook, een naam, als de zijne! Een zoo beroemd bisschop! Een zoo groot man! Een man, die den koning alle dagen zag!.... Ik dacht aan dat alles, ik, maar zij ganschelijk niet. „Neen, mijnheer,” neen. De ware godsdienst, van onzen Bijbel”.... „Maar, mijn kind, uw Bijbel, dat is ook de onze....” „Neen, mijnheer, neen.... Gij voegt er bij, gij neemt er af....” Hij haalde zijn schouders op, meenende, dat zij een geleerde les opzei. Nu wilde hij haar vatten op het éene, dan op het andere.... En toen kon hij wel zien, of zij in haar Bijbel goed tehuis was! En toen hij haar, om er een einde aan te maken, een menigte vriendelijke dingen zei, zag zij hem strak in het gezicht aan:

„Waarom maar niet terstond gezegd, dat gij mij straks zult laten opsluiten, zooals gij zoovele anderen hebt laten doen? . . . En ik zie nog, hoe hij, bleek wordende, opstond.”

„Ja,” zei de vader, „God heeft op dien dag Zich heerlijkheid willen bereiden uit den mond van een klein kind. Maar nu, wie weet? Geen moeder meer, want zonder twijfel heeft men ze gescheiden; geen vader meer . . . Ik ben hier! En hoevele anderen in het klooster hebben zich laten overhalen! En mij dan van haar gescheiden te voelen, gescheiden voor goed! En te weten, dat men haar geleerd zal hebben om, tegelijk met haar vader en haar moeder, ook het geloof te verlooohenen, dat wij haar hadden ingeprent, onze geschiedenis, onze martelaars . . . O Heere, ziedaar de zwaarste beproeving . . . Het is te veel . . . Het is meer, dan ik dragen kan . . .”

Maar hij hield plotseling op, en terwijl hij de hand legde op het hoofd van zijn zoon, die aan zijn voeten zat, hernam hij: „Mijn arm kind, wel geef ik u heden een slecht voorbeeld. Ik heb gemurmuurd . . . wat zal ik zeggen? Hoe nader wij komen bij deze grensscheiding, die wij . . . misschien . . . zullen overtrekken, des te meer denk ik aan hen, die ik in dit ongelukkige land achterliet. Er zijn oogenblikken, waarin ik, als gij er niet waart, weér zou terugkeeren; waarin ik hen zou gaan opzoeken, die naar mij uitzien; waarin ik verzoeken zou om te worden gestraft als vluchteling, en althans onder denzelfden hemel als uw moeder te mogen lijden . . . Maar gij hebt gelijk . . . ja . . . wij hebben vergeten te bidden . . . Laat ons bidden. God zal deze oproerige bewegingen in ons binnenste doen bedaren.”

Hij bad derhalve, en inderdaad, het oproer in zijn ziel bedaarde. Hij begreep beter, dat het niet aan

ons staat, de maat der beproevingen, die God ons zendt, te willen bepalen; hij begreep, dat wij alles moeten aannemen, zelfs als de Heere Zijn eigen zaak schijnt te verlaten, om de Zijnen aan den vijand ten prooi te laten.

III.

DROEVIG DOCH ALTIJD BLIJDE.

Terwijl hij dus met zekere pijnlijke inspanning zijn gebed had aangevangen, eindigde het in woorden van vrede en hoop.

„Heere,” zei hij, „Gij zijt het, die neerwerpt, maar Gij zijt het ook, die weêr opricht. Gij, die met één enkel woord het licht scheidt, Gij kunt ook met één enkel woord licht scheppen temidden van de duisternissen onzer ziel. Gij kunt, zelfs voordat het licht nog voor ons opgaat, ons reeds verblijden door de vertroostende zekerheid, dat het eens voor ons opgaan zal, dat Uw leiding ons duidelijk zal worden, en dat Uw liefde ons bestralen zal. Op den dag, waarop Gij der wereld Uw Zoon gaaft, hebt Gij reeds bij voorbaat geantwoord op al onze twijfelingen, en Uw liefde van toenmaals is ons een waarborg voor Uw liefde in alle tijden. Ja, Heere, op dien dag....”

„O, vader,” riep de zoon met ontroering uit, „de Heere is nog veel nader bij ons, dan gij zegt. Weet gij, wat mij daar voor den geest komt?.... Wij hebben gedurende deze tochten er niet aan gedacht te vragen, welken dag wij hadden.... Welnu! ik

geloof... ja, het is zeker. De dag, waarvan gij spreekt, de dag, waarop Jezus geboren is, kortom, Kerstmis... het is nu...."

„Kerstmis!” zei de vader. „Maar ja, het moet zoo wezen... wij beleven nu dien dag....” En nadat een vluchtige berekening hem eindelijk overtuigd had, dat hij zich niet vergist had: zei hij, „jawel, ziedaar een van die woorden, waarvan ik zei, dat één enkel voldoende is, om onze duisternis te verlichten! Het is God, mijn kind, die het uitgesproken heeft door uw mond; God, die daar straks die herinnering in uw hart heeft doen ontwaken. Kerstmis! Kerstmis! Terwijl ik daar straks bezig was droevig te klagen, alsof God de aarde nimmer had aangezien, deed de loop van het jaar zachtens den dag aanbreken, op welken God „de wereld alzo liefhad om haar Zijn Zoon te geven.” En ik zou hem stil hebben laten voorbijgaan; en ziedaar, hoe God er mij opeens aan herinnert. O, indien Hij nu bij deze genade die andere voegde, om ons morgen het Kerstfeest met broeders, in vrede, in een bedehuis te laten vieren! Stel u eens voor....”

„Ja, vader. Het schijnt mij toe... Ziedaar nu! ...dat God het mij werkelijk belooft.”

„Welnu, mij ook. Hoor. De nacht is nog lang. Als gij een weinig gerust zult hebben, moeten wij trachten, den weg naar Genève terug te vinden. En wij zullen hem terugvinden.... En morgen.... kom, slaap een uur, en dan vertrekken we weêr. Slaap....”

„En gij?”

„Ik niet. Ik heb geen slaap. Slaap gij.”

Hij legde zich dus weêr neêr op het met mos begroeid graniet, en weinige oogenblikken later sluimerde hij in een gerusten slaap.

Maar in het hart van den armen vader woelden vele gedachten, die het Kerstfeest niet kon verdrijven, want het was juist het Kerstfeest, dat ze bij hem deed opkomen. Het laatste Kerstfeest toch, het vorige jaar, had hem nog in het bezit van zijn volle geluk aanschouwd, zittende aan zijn huislijken haard, met zijn twee kinderen bij zich, terwijl hun moeder, evenals zij, luisterde naar hetgeen hij hun van Jezus en Zijn liefde zei. De wind der vervolging woei wel reeds over het land, maar het godvruchtige huisgezin genoot daardoor dubbel het voorrecht nog bijeen te zijn, gelijk men altijd, als de storm buiten waait, dubbel het genot waardeert zich in een veilig toevluchtsoord te mogen verblijden. Maar sedert — het toevluchtsoord was verwoest. Nu het Kerstfeest weerkomt, vindt het den huislijken haard verlaten. De vader en de zoon zijn daar, in het bosch, op die woeste rots; de moeder en de dochter... waar zijn ze? Als God toelaat, dat de vluchtelingen veilig aanlanden, zal het toevluchtsoord daarom niet minder een plaats van ballingschap zijn; als zij morgen Kerstliederen zingen in de hoofdkerk van Genève, ach! altoos zullen zich tranen vermengen met de juichtonen van het blijde lied, want ze zullen naast zich de dierbare stemmen niet meer hooren. De lucht der vrijheid zal hun borst niet zoo ruim kunnen doen ademen, dat zij niet tegelijkertijd benauwd wordt door het bezwarende van de gedachte, dat de moeder en de dochter de lucht van een gevangenis moeten inademen....

En terwijl de vader bij die gedachte beefde, kon hij zien, dat een pijnlijke droom op dienzelfden oogenblik den geest van zijn ingeslapen zoon verschrikte. Het moedige kind zei, als het wakker was, nooit iets, dat het hart van zijn vader kon ontrusten. Maar

nu, in den slaap, was hij blijkbaar onrustig. Hij riep uit: „Moeder!... zuster!”... En zijn arm strekte zich uit, als om haar te weêrhouden, en men kon licht opmaken, dat hij in den geest zich opnieuw den dag herinnerde, waarop men haar naar den kerker had gesleept.

Maar opeens roept de vader, terwijl hij hem bij den arm trekt, en zich driftig naar zijn oor heen buigt: „Zwijg... wordt wakker... de soldaten... Still” En terwijl ging het kind voort, eenige woorden te stamelen, waarin hij zijn droom en de werkelijkheid dooreen warde, in de meening, dat de soldaten bezig waren zijn moeder weg te sleepen. „Zwijg!” hernam de vader. „Ginds, in het bosch... de soldaten... zij komen... Still...”

Toen begreep hij wat er gaande was. De vader had zich plotseling naast hem neergelegd.

IV.

„SLECHTS ÉÉN SCHREDE TUSSCHEN MIJ EN DEN DOOD!”

Vier soldaten traden werkelijk langs den weg, die voorbij de rots liep. De eerste droeg een lantaarn, welker licht hij achtereenvolgens rechts, links en naar voren liet spelen, en allen lieten telkens, bij het schijnsel van het licht, hun blik in het rond gaan. Men zag, hoe de oude boomstammen, de een na den anderen, grillig verlicht werden, en daarna weêr in het donker terugkeerden, maar zóo, dat later toch

nog een enkele straal ze nu en dan opnieuw bescheen. Ook zij schenen voorwaarts te gaan en, bij hun voortgang, over en weer geheimzinnige bewegingen met en onder elkander te maken.

Het gedruisch der voetstappen in dat pad vol droge bladeren had gelukkig de stem van het kind onhoorbaar gemaakt.

„Niets!” zei een der soldaten.

„Niets!” zei een ander.

„Zijt gij zeker, ze gezien te hebben?”

„Gewis, voor de avond viel. Een man en een kind.”

„En toch is het onmogelijk, dat ze niet hier langs gegaan zijn.”

„Hier langs gegaan gewis”

„Ziehier de rots Pierre-à-Pény.”

„In dat geval zijn zij de grens overgetrokken.”

„Laat ons in elk geval verder gaan. Vijftig kronen te winnen”

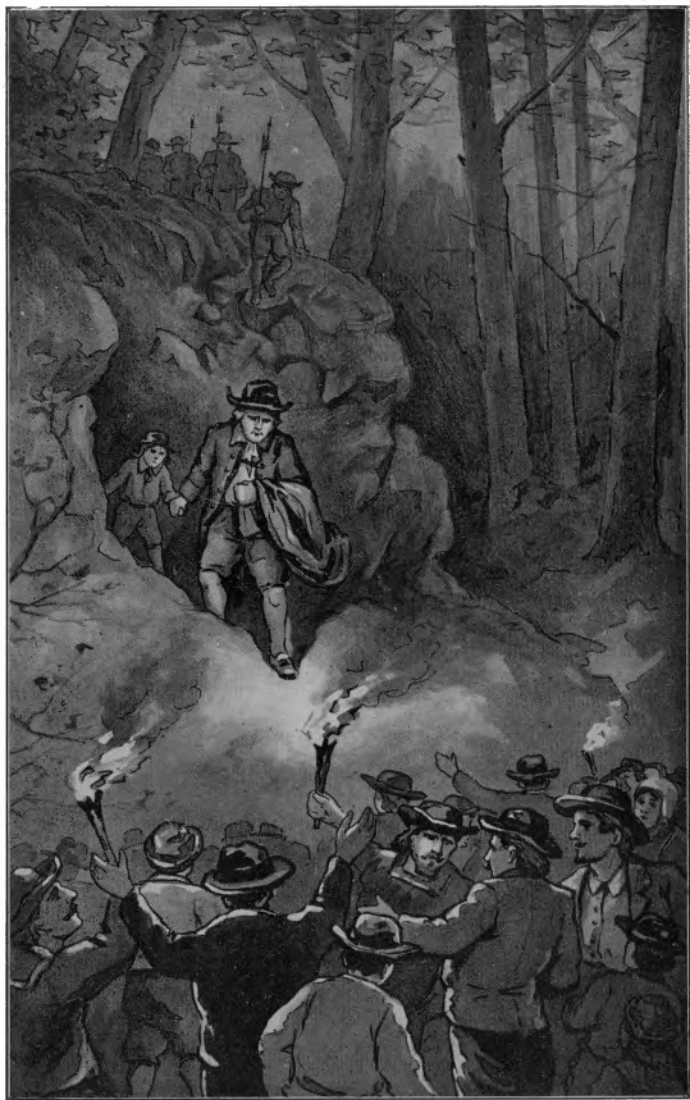
„En veel voetstappen te verliezen Hal!”

Dit: Hal kwam van hem, die de lantaarn droeg. Hij had eenige stappen naar de zijde der rots gedaan, en hij had het leger van bladeren gezien, waar de vluchtelingen een oogenblik gerust hadden. Men kon zien, dat men van dit leger gebruik had gemaakt.

„Vertrokken!” hernam de soldaat. Het zou aardig geweest zijn, hen juist op de grensscheiding te pakken.”

„Het is duidelijk,” zei de ander, „dat zij niet wisten, dat de grens zoo nabij was. Zij hadden niets te doen, dan zich aan de andere zijde van den steen neer te leggen, om”

„En wij zouden ze evengoed gepakt hebben. De Heeren van Bern zijn hier niet in het bosch, om hun terrein te bewaken. Hij had vrij kunnen schreeuwen,

trekt zijn zoon mee, . . .

[blz. 19.

de Hugenoot, als Hé, hoor, de klok luidt. — Wat is dat?”

„Het zal te Versoix zijn. Het is elf uur. De nachtmis”

Zij kruisten zich allen vromelijk.

„Gij woudt zeggen”

„Ik wilde zeggen, dat hij vrij schreeuwen mocht, evenals een ander, dien wij het vorige jaar, hier vlak in de buurt, bij vollen dag, gevangen namen. Wij zagen hem aan de andere zijde der grensscheiding, op dertig passen afstands, ook van een kind vergezeld. Hij tartte ons uit. „Ik ben op Berns grondgebied,” zei hij, en verwijderde zich stillekens. Ik riep hem toe: „Blijf staan, of ik dood het kind!” En hij zag, dat ik mijn geweer tegen mijn wang hield. „Dat kunt gij niet,” riep hij, „dat zoudt gij niet durven. Ik ben op Berns grondgebied” „Kom terug, of ik dood het kind” Hij maakte een gebaar, alsof hij wilde terugkeeren, maar begon toch weêr voort te gaan. „Ik dood het kind Pas op . . . Een — twee” — „Kom dan terug!” En ik hield hem altijd onder 't schot met den loop van mijn geweer, en, als hij stilstond, begon ik weêr: Een twee en hij kwam langzaam terug, bevende, jammerende, biddende, weenende, en toen hij op drie stappen genaderd was”

„Greept gij hem?”

„Dat spreekt vanzelf.”

„En”

„En hij is op de galeien.”

En de soldaat lachte, zeer hoogmoedig over dat schoone heldenstuk; en de anderen lachten meê, spijtig, dat zij er niet bij geweest waren. En de klok in de verte mengde haar gelui met dat akelig gelach; en steeds werd het teeken des kruises gemaakt; en

zij dachten er niet aan, de ongelukkigen welk een tegenstelling er bestond tusschen zulk een geschiedenis en het geklank der klokken, die het Kerstfeest inluidden.

De soldaat, de held van het verhaal, stond met den rug tegen de rots geleund op den top en zoo hadden onze vluchtelingen geen woord gemist.

Zij waren dus op de grensscheiding zelve! Ook nu nog, dienende als grenssteen, scheidt de rots twee bevriende landen, twee broederlanden, de kantons van Waadland en Genève; en men geniet er nu, zoo rechts als links het Evangelie en de vrijheid. Maar voor onze vluchtelingen! wat was het voor hen, op dit oogenblik, een bittere gedachte! Zij hadden vóór de komst der soldaten wel twintig maal den tijd gehad om veilig en voor goed te ontsnappen; honderd passen, vijftig passen maar voorbij die rots, en daar het zeer donker was, ware het genoeg geweest. Nu echter was hun eenige hoop daarop gebouwd, dat de soldaten geen inval zouden krijgen om naar boven te klimmen.

Zij kregen dien inval niet. Zij gingen heen, nog steeds lachende over de brutale geschiedenis, die men hun verteld had.

Reeds waren ze twintig passen verwijderd, toen een van hen in de richting van de rots een geluid meende te hooren, als van menschen, die door het bosch voorttraden. Dat geluid hoorden ook onze vluchtelingen en wat meer is, van de hoogte der rots, zagen zij, tusschen de boomen door, aan den kant van Waadland, een schijnsel van fakkels. Was het de bevrijding, die kwam? Of was het nog de vijand, die dreigde? Want zij hadden gehoord, dat de vijand er zich op beroemde, dat hij voor de grensscheiding weinig eerbied had.

De soldaten keeren terug op hun weg, luisteren, gluren, en bemerken het schijnsel, dat nader komt. Een klimt, om beter te kunnen zien, naar boven.. Hij roept: „Hierheen! Ik heb zel" ... en in twee sprongen hebben zijn kameraden de rots beklommen...

Maar op 't zelfde oogenblik rijst van tusschen de fakkels, die reeds geheel zichtbaar zijn, een gezang omhoog, een psalm, het oude en geestdriftvolle: God heb ik lief... ditmaal de boodschapper, de zekere boodschapper van de naderende verlossing. De soldaten staan verbijsterd stil. De vader scheurt zich los, trekt zijn zoon meê, ijlt voort, hun tegemoet, die intusschen steeds naderbij komen, en werpt zich tusschen hun rijen met het geroep: „Geeft ons een toevlucht! Een toevlucht voor ons!" En de toevlucht wordt verleend, en veertig sterke armen worden uitgestrekt, om zich daarna achter de vluchtelingen te sluiten. De soldaten, die zoo spoedig mogelijk van de rots afgedaald zijn, verdwijnen in het bosch, en de oude Psalm, slechts voor een poos afgebroken, wordt weêr voortgezet en voleindigd in een zegetoon van triumf en vreugde.

V.

OP ZWITSCHEM BODEM.

Onze beide vrienden schenen niet goed te kunnen gelooven hetgeen er gebeurd was. De vader hield het kind vast, alsof hij het nog niet durfde loslaten. Het kind drukte zich vast tegen zijns vaders boezem.

Men brengt hen tot zichzelf; men doet hen neêr-zitten op de rots, die naar de zijde van Waadland afhelt. Daarna, als zij kalmer geworden zijn, kunnen hun gedachten zich eerst wenden tot God, en dan naar de vrienden, die hen omringen. Men wenscht hun geluk, men spreekt hun allerlei vriendelijke woorden toe, men bewijst hun de teerste zorgen, men geeft hun te eten, te drinken, en de edele wijn der Waadlandsche heuvelen doet hen een weinig van hun langdurige uitputting bekomen.

Zij bemerken, dat de groep zeer talrijk is, dat het niet alleen mannen zijn maar ook vrouwen, en vooral kinderen, en dat allen een feestelijk voorkomen hebben. Ze zien een tafel toerichten, en op die tafel een menigte pakjes neerleggen. Zij bemerkten eindelijk, dat een nog rijker verlichting het bosch rondom hen met haar schijnsel bestraalt, en zich omkeerende, zien zij op den top van de rots een pijnboom, met waslichten bedekt, die men aansteekt.

Zij herinneren zich nu, wat ze hebben hooren verhalen van de Kerstfeesten in Duitschland, die sedert geruimen tijd aldaar plegen gevierd te worden in de bosschen, en bij voorkeur op de plaatsen zelve, waar de oude heidenen, de Druïden, in vroeger tijd hun geheimzinnige godsdienstige plechtigheden hadden gevierd. Men verhaalt hun, dat de Pierre-à-Pény een van de altaren is geweest, waarop het menschelijk bloed vloeide; dat aan de beide zijden van den bergtop een reeks van openingen zijn, waarvan het doel onbekend is, maar welke op altaren van die soort vaak voorkomen; dat de bergtop een soort van lijk-kist vormt, waarin waarschijnlijk het slachtoffer werd neergelegd; en onze vluchtelingen zeggen het elkander, hoe het juist dat doodenleger is, waar ze zich straks hadden neergelegd. Maar

inmiddels verheft zich voor hen, geheel verlicht, de feestelijke boom, de boom des vredes en der liefde.

Op dat oogenblik verschijnt een man, dien allen groeten. Het is de leeraar. Hij vraagt of alles gereed is, en, zonder het antwoord af te wachten, vraagt hij verder, wat er dan toch geschied is; want want hij bemerkt, dat er een buitengewone gemoedsbeweging onder de aanwezigen heerscht. Men verhaalt hem in weinige woorden de zonderlinge ontmoeting: men vertelt hem van de soldaten, van den uitroep van den man en het kind, die opeens uit de roeps schenen op te komen, en men brengt hem bij hen. Hij drukt den vader de hand, en hij omhelst het kind. „Gij zijt de eerste niet,” zegt hij, „dien wij ontvingen. Gij zult de laatste ook niet zijn, maar wij zullen ten einde toe onzen plicht doen. Dat ons land het uwe zij. Al wat wij u kunnen teruggeven, wij zullen het doen. Wij weten niet, wat gij in Frankrijk achterliet, maar....”

De leeraar had zijn dochter bij zich, een lief kind van acht of negen jaren. Hij bemerkte, dat de vader er de oogen niet kon af houden, en hij begreep, wat dit beteekende.

„Ach,” hernam hij, indien hetgeen gij achterliet in uw land, een kind is.... Want het is er een, niet waar?”

„Ja,” zei de vader, „en....”

„En de moeder ook?”

„Ja.”

„Dan, arme vriend, sta de Heere u bij! Dat zullen wij u nooit kunnen teruggeven. Gij komt van....”

De vader noemde de stad.

„En uw naam?”

De vader noemde hem zijn naam. Maar indien hij bij het antwoord de oogen niet zoo sterk op 't jongste

meisje gevestigd had gehouden, had hij gezien, hoe de leeraar bij het hooren van dien naam geschokt werd....

VI.

KERSTFEEST IN DE OPEN LUCHT.

Alles was gereed. De kinderen vormden rondom de rots een dichte haag van blijde gezichten. Achter hen stonden de vaders, de moeders. En daarachter verhief zich het donkere bosch, als een kathedraal met logge pijlers, en gij weet, kinderen, hoe onze Gothische kathedralen in werkelijkheid bosschen tot model hebben gehad.

De leeraar klom op de rots, niet zonder nog eens op de beide vluchtelingen een blik te slaan, dien zij vreemd hadden kunnen vinden. Elk geluid, elke beweging hield op. Toen, een weinig vóór den boom staande, zei de leeraar: „Kinderen, God heeft tot u gesproken, eer dan ik. Hij heeft gewild, dat deze Kerstnacht meê een plaats zou beslaan in uw herinneringen. Hij heeft zich van u, van uw feest be- diend, om dezen vader en dit kind te redden en, al mocht gij honderd jaren oud worden, niet waar? gij zult er steeds een lust in vinden te verhalen, hoe God door u hen heeft verlost. God evenwel heeft hun, en sedert geruimen tijd, een veel grootere ge- nade bewezen, dan door hen te redden van hun vijan- den, en het is om die genadegift niet te verliezen, dat zij hun vaderland hebben moeten verlaten. Die

genade, kinderen, God heeft haar ook u bewezen, evenzoo goed als aan hen. Van uw eerste levensjaren af heeft men u daarvan verhaald. Deze nacht spreekt er u opnieuw van; deze boom staat daar, om haar u opnieuw te verkondigen. Hij roept u toe: Kerstfeest! Hij roept u toe: Jezus!

Maar ook deze rots, waarop ik sta, heeft haar eigen taal, en ziedaar, waarom ik u een enkele maal rondom haar heb willen vergaderen.

Al het bloed, waarmee zij, naar men zegt, vroeger besproeid werd, waarvoor vloëide het? Om de vertoornde goden te verzoenen, om de zonden te boeten, die op elk geweten rustten. Afgrijslijk middel, maar tevens, gewichtige les! Zij wisten, die ongelukkige menschen, dat zij in 't gevoel hunner ellende zich voor hun God moesten verootmoedigen. Zij hadden er behoefte aan, zich met den hemel verzoend te gevoelen. Zij zochten niet alleen verlossing, maar ook het geloof, ook het leven. Indien deze rots zulke afschuwelijke offeranden aanschouwd heeft, indien zij de kreten der slachtoffers heeft gehoord, en gebeefd onder hun stuiptrekkingen, zij heeft ook de goddienstplechtigheden gezien, waarin men schoone woorden hoorde over de waarheid, over de ziel, over den dood, over de eeuwigheid. Zij hadden, onze ruwe voorouders, een brandenden dorst om alles te kennen, wat die verheven onderwerpen betreft. Zij zochten overal, zij ondervroegen alles. Zij meenden stemmen te hooren in de bosschen, in de meren, in de diepten der aarde, in de hooge gewelven des hemels; zij kwamen hierheen om op die steenklompen te slapen in de hoop, dat zij in hun droom een openbaring zouden ontvangen, die hen van hun angst bevrijden mocht.

Wat zij met zooveel inspanning hebben gezocht,

dat hebben wij, grooten en kleinen, ouden, jongen, allen. Ja, als in dezen nacht de wijste en geleerdste van de ouden Druïden hier konden levend worden, die eens hier hun bijeenkomst hielden, dan zoudt gij, kinderen, hen kunnen verbazen, hen beschamen, hen verblijden vooral door de blijde boodschap, waarvan gij de boden zoudt zijn, zooals het te Bethlehem de engelen waren. Gij zoudt hun zeggen, dat Jezus door het Evangelie het leven en de onverderfelijkheid heeft gebracht, dat zij niet, dan door allerlei nevelen hebben gezien. Gij zoudt hun zeggen, dat de verzoening waarnaar zij zochten, nu voltooid en volmaakt is; dat één offerande alles heeft vrijgekocht, en voor alle eeuwen; dat God de wereld zoo lief heeft gehad, dat Hij haar Zijn Zoon gegeven heeft. Gij zoudt hen heenleiden naar Bethlehem. Gij zoudt hen in Zijn wieg doen aanschouwen den Zoon van God, den Geliefde des Vaders, den langverwachten Verlosser, verwacht niet alleen door de Joden, maar ook door elke ziel, die naar de gerechtigheid dorst. O, hoe spoedig zouden zij op de knieën vallen! Hoe vroolijk zou hun Kerstfeest zijn!

En wat ik daar zei, mijn kinderen, de geschiedenis heeft het aanschouwd. Vele van die oude Galliërs gaven zich vol vreugde aan Jezus over; velen vonden er hun lust in om, Christenen geworden, zich te vereenigen op de plaatsen, waar zij hun valsche goden hadden aanbeden. Meer dan eens gedurende de vervolgingen, vergoten zij als martelaars der waarheid hun bloed, op dezen zelfden steen, welken zij vroeger met bloed hadden bevekt.

Heeft onze rots eenige van die roemruchtige doden aanschouwd? Ik weet er niets van. Maar wat ik wel weet, dat zeg ik: het is, dat gij in dezen zelfden nacht twee opvolgers van die moedige Christenen

aanschouwt. De dood is niet altijd het grootste kwaad, dat men te trotseeren heeft. De ballingschap, de losscheuring der innigste banden....

Maar ik wil, mijn broeder," ging de leeraar voort, „uw wonden niet opnieuw openrijten, en ik wil evenmin u lof toezwaaien, die voor God de waarde uwer offers zou verminderen. Eere aan Hem alleen! Eere aan dien God, die immer van Zichzelven geuigenis geeft, en die, door alle eeuwen heen, getoond heeft, hoeveel moed en kracht het Evangelie schenkt.

Bewaart dus, kinderen, bewaart dezen schat wél! Als gij hem voor uzelf niet met den prijs van bittere beproevingen hebt te vergelden, vergeldt hem temeer met gevoelens van dankbaarheid en liefde. Voorts, gij weet het wel: onder den eenen vorm, of onder den anderen, de kwade dagen komen hier beneden voor ons allen. Allen zijn wij op aarde reizigers en vreemdelingen. Allen moeten wij vluchten voor het kwaad; allen in dien weg alles ten offer brengen, wat onze zielen zou doen verloren gaan en, met vasten stap, immer voorwaarts treden naar de hemelsche grensscheiding, waar Jezus Zijn uitverkorenen verwacht. Het is dáar, dat wij, aankomende, in een stemming nog gelukkiger, nog blijmoediger, dan daar straks onze beide verlorene vrienden waren, zullen kunnen uitroepen: „Gered! gered!“ Het is dáar, dat wij den vrede zullen vinden, niet telkens nog vermengd met allerlei zorgen en angsten, als in de toevluchtsoorden der aarde, maar onverstoortbaar, eeuwig.

Alles gaat voorbij, alles gaat teniet. Ik bevind mij hier op een der overblijfsels van de oude wereld. Onbewegelijk op deze plaats sedert duizenden van jaren, zal het ontzaglijke rotsblok, misschien zelf eens beginnen voort te wentelen, als een zandkorrel, op de alsdan ten onderst boven gekeerde aarde. Maar de

Rots der eeuwen, zooals de Bijbel zegt, is onwrikbaar, onbewegelijk; want die Rots is Jezus, Zijn woord, Zijn werk, Zijn liefde. Dat deze gezegende nacht u Hem nader brenge, kinderen, dat God u mede bij Hem een plaats gevel!"

VII.

EEN KERSTGESCHENK.

Eenige oogenblikken later liep de leeraar door de rijen, en ieder kind ontving met een stichtelijk woord, een klein aandenken, dat volgens gewoonte werd uitgedeeld. Het kleine meisje begeleidde haar vader. Zij was het, die de geschenken uitdeelde.

Gedurende dien tijd waren vele mannen en vrouwen den balling genaderd. Men ondervroeg hem, men zamelde met veel gretigheid alle berichten op omtrent de bijzonderheden van den gevaarvollen tocht, van de laatste verlossing. Vele kinderen van hun kant hadden den zoon omringd. Een van hen, die, ik weet niet, wat ontvangen had, bood het hem aan, en dwong hem het aan te nemen, en terstond daarop was er niet één, die hem niet op gelijke wijze drong, zijn geschenk aan te nemen, zoodat hij, ondanks zijn gedurige weigering, met geschenken overladen werd. Maar bovenal wilden ook zij een weinig weten, wat de vluchtelingen hadden geleden, wat al de Protestanten in Frankrijk te lijden hadden.

Het kind verhaalde dus, en op al die jonge gezichten teekenden zich achtereenvolgens het medelijden, de schrik, de verontwaardiging — als op de

uwe, mijne kinderen, als gij De gedenkschriften van den galeislaaf Marteilhe, of De tranen van Pineton de Chambran, of zooveel andere geschiedenissen leest, die ons zouden toeschijnen fabelen te wezen, zoo wij niet wisten, helaas, hoever de wreedheid gaan kan, die vervolgt in den naam des geloofs. Het kind had dit alles gezien, had aan dit alles ruim zijn deel gehad. Voor 't overige, bij hem geenerlei grootspraak; alles wat hij had gedaan, alles wat hij had doorstaan, en op de reis, en reeds daarvoor, hij scheen het alles tamelijk eenvoudig te vinden.

Eén trek vooral trof hen.

Hij had aan de hand het litteeken van een brandwond. Een der kinderen merkte het op.

„Och,” zei hij, „dat is niets. Zie hier wat er mee in verband staat. Gij weet, dat men onze Bijbels verbrandt. Mijn vader had den onze verborgen; elken morgen of avond haalde men hem te voorschijn; en telkens als het gebed geëindigd was, bracht men hem weer in veiligheid. Hij was er zoo aan gehecht, mijn vader! De Bijbel van grootvader, denkt eens! De Bijbel, die gedurende honderd jaren, al de goede dagen en de kwade dagen van de familie had aanschouwd! Eindelijk, bij een nieuwe huiszoeking, vond men hem; men neemt hem weg, en zie, nu zal men hem met de overige gaan verbranden. Men richt een brandstapel op. Soldaten — ik weet niet hoeveel — scharen er zich om heen. Men brengt de Bijbels, men werpt ze op den brandstapel, men steekt er den brand in. Ik was daarbij. Ik wilde zien, alleen maar zien; maar toen ik den armen Bijbel zag, die toen begon te branden, liep ik tusschen twee soldaten door, vloog naar den brandstapel, nam den Bijbel, ver-

dween als een bliksemstraal... de Bijbel was gered!

De kinderen waren geheel oor geweest, zij maakten bij de laatste woorden zulk een leven met hun bravo's en hun zegekreten, dat al de menschen, die den vader omringden, zich omkeerden om te zien, wat het was. Men zei het hun, zij zeiden het den vader terug. „Welk een braaf kind hebt gij daar!” zei men, „en hij redde den Bijbel,” voegde iemand er bij, „hoe dubbel kostelijk heeft hij u daarna moeten zijn!”

„O ja!” zei hij, „maar ongelukkig...”

„Men heeft hem u weêr afgenomen?”

„Neen, maar ik heb hem niet kunnen meenemen. Welk een bitter verdriet, mijn vrienden... Zoudt gij het kunnen gelooven? Op de reis, waarop ik een vrouw en een dochter moest achter laten, is het mij meermalen gebeurd, dat ik aan den Bijbel mijner ouders heb gedacht, als aan een ander lid van mijn verstrooid gezin, als aan een moeder, zou ik haast zeggen, die ik zou hebben achtergelaten. Den Bijbel, o, ik weet wel, dat ik hem bij u terugvinden zal. Om 't even. Ik betreur mijn Bijbel, en zal dien blijven betreuren, waarvan elke bladzijde voor mij haar eigen geschiedenis had, waarvan ieder vers mij toesprak door de een of andere herinnering. O, kwam eens de dag, dat ik hem terugvinden mocht!...”

Hij ging niet voort.

Indien de menschen om hem heen hem niet belet hadden te zien, wat er achter hem geschiedde, dan had hij den leeraar kunnen zien komen en gaan in de heftigste gemoedsstemming. Hij had hem nu eens sommige personen zien tegemoet treden, die van den kant der omliggende dorpen kwamen, en dan weêr zien terugkomen. Het eenige, dat hij toen zag, was, dat de menschen plaats voor hem maakten, zoodat de leeraar nu tot hem naderen kon. Hij be-

merkte, dat zijn lippen beefden, zoowel als zijn handen.

„Den dag, waarop gij uw Bijbel zoudt terugvinden,” zeide de leeraar, „zou... ja, ik begrijp het... een schoone dag voor u zijn... Welnu, God is heer en meester, Hij kan alles. Hoor toe. Gij hebt geschenken zien ronddeelen. Er is er nog een over voor u... Kom, mijn kind... Geef...”

Twee kleine handen, die ook beefden, droegen een Bijbel. Hij sloeg er een blik in... Het was zijn Bijbel.

Hij zag het kind aan.... Het was het dochtertje van den leeraar niet meer.... het was het zijne. Hij hoorde achter den leeraar een luid snikken, een snikken niet van droefenis, maar van vreugde en geluk.... Het was de moeder, die... haar zoon aan 't hart drukte.

VIII.

BESLUIT.

De geschiedenis van der Hugenoten vlucht had meermalen zulke ontmoetingen, even wonderbaar als verwonderlijk, gezien. Het was toen mogelijk, dat men vol hoop, nochtans elkander niet terugvond, ja, zelfs niet wist, wat er van dezen of genen op den tocht geworden was; maar het was ook mogelijk, dat men, na alle hoop verloren te hebben, alles terugvond.

Moeder en dochter hadden een middel gevonden om uit haar gevangenis te ontsnappen, en, wij weten

niet hoe, zelfs haar Bijbel meê te nemen; moeder en dochter hadden terstond daarop zich naar Zwitserland op reis begeven. Den avond tevoren bij den leeraar in huis genomen, liet hij ze nu terstond in allerijl halen, en zij hadden gewild, dat de oude geredde Bijbel met haar meeinging, bij de ontmoeting van den weêrgevonden vader en zoon.

Hoe groot de vreugde, het geluk, de verrukking was van onze ballingen, dat, mijn kinderen, kunt gij u gemakkelijk voorstellen; gij begrijpt ook, ik ben er zeker van, hoe groot de aandoening van al de getuigen van dit tooneel was, en ik hoop, dat gij er eenigszins in zult deelen. Vele tranen vloeiden, toen de leeraar, opnieuw op de rots geklommen, zich nog eens tot de kinderen wendde.

„Welnu,” zei hij, „zijt gij tevreden? Heeft God u heden kennelijk genoeg getoond, wat Hij is en wat Hij kan? En als gij Hem schijnbaar ooit Zijn vrienden zaagt verlaten of vergeten, zoudt gij dan wel gelooven, dat Hij ze waarlijk verlaat?”

Ik ook, mijn arme broeder, ik had straks den schijn op mij geladen u te vergeten, daar ik, instaat om met één woord een einde te maken aan al uw droefenis, nochtans een wijle gewacht en gezwezen heb. Ik leed er onder, geloof het vrij, maar ik wenschte, dat de uitkomst uwer beproeving zooveel mogelijk ten goede kwam aan u, en aan de kinderen, die ons omringen. Zoo doet ook de Heere, als Hij soms vertraagt of Zich verbergt; Hij wil, dat de vruchten rijp worden, en, als de vruchten rijp zijn, komt de verlossing. Zij kan soms hier beneden in 't geheel niet komen; zij kan ook, gelijk heden gebeurd is, op eens komen, onverwacht, op verrassende wijze, en een toekomst ontsluiten van geluk. Maar zelfs dan, laat ons de blikken opheffen naar

boven! Dat het geluk van dit hereenigd gezin ons niet slechts een gelegenheid zij om God met hen te loven, dat het ons vooral het beeld zij van die andere hereeniging, die nog veel zekerder is, welke Jezus' liefde aanbracht, in een andere wereld, voor alle gescheidenen, voor alle lijdenden der aarde. Dáar is de plaats van wederontmoeting, waar ongetwijfeld ieder aankomt, die in Jezus zijn weg heeft, zooals Hij zelf zei, zijn herder, zijn licht. Dáar aan het einde der reize, vindt men niet de ballingschap, die altijd bitter is, al wordt ze misschien nog zoo verzoet, maar het vaderland, het ware, het groote, het eeuwige vaderland!"

Zoo sprak de leeraar, en daarna keerde men naar de omliggende dorpen terug. Het bosch vond zijn schaduwen terug, de P i e r r e - à - P e n y zijn stilzwijgen, maar een zegenrijke en heilige bladzijde was nu aan zijn geschiedenis toegevoegd.

